

מבעל דף היומי בעיון

סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י שו"ע מ"א ט"ז ומשנ"ב על הדף

כולל ומכון ראש פינה:

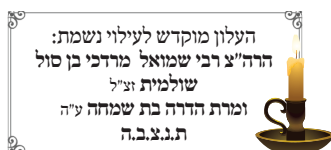
כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס וד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן

העזר בעיון | פרויקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שיעורים ליבו חפץ | כולל שיעורי שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף

היומי במלגה מכובדת למגידי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמלצת גדולי ישראל מכל העדות וההוגים |

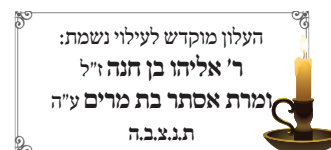
מבחינים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנוקמים ואברכים עמלי תורה

יום ד' כ"ט טבת-יום ג' ו' שבט תשפ"א

מסכת פסחים נ"ג-נ"ט

שבוע פרשת וארא

דף נ"ג

מקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים - אוכלין, מקום שנהגו שלא לאכול - אין אוכלין. גמרא. אמר רב יהודה אמר רב: אסור לו לאדם שיאמר בשר זה לפסח הוא - מפני שנראה כמקדיש בהמתו, ואוכל קדשים בחוץ. אמר רב פפא: דוקא בשר, אבל חיטי - לא, דמינטר לפסחא קאמר ...

הדין שלא לומר 'בשר זה לפסח'

בהמשך הסוגיא מתבאר מדברי רש"י, שהאיסור שלא לומר 'בשר זה לפסח' כיון שנראה שעכשיו מקדיש את הבשר לדמי פסח. והתוס' הקשו עליו כמה קושיות, והסיקו שהחשש שעל ידי שאומר עכשיו בשר זה לפסח נראה הדבר שמחיים הקדישה. וכ"כ הרא"ש והר"ן [ולשון הר"ף "שנראה כמקדיש בהמתו בחוצה לארץ". וצ"ע].

וכתבו רש"י הרא"ש והר"ן, שדין זה שלא לומר 'בשר זה לפסח' הוא אפילו בבשר שחוטא. וכתב הרא"ש, שאיסור זה הוא דוקא גדי או טלה הראויים לפסח, אמנם באשכנז רגילים למלוח בשר לצורך הפסח ולייבשו, ונוהגין מלהזכיר עליו פסח אלא אומרים 'בשר זה ליו"ט' [ר"ל אף בבשר בהמה שאינם כשרים לשם פסח, וכדלהלן]. ונהגו כן על פי רש"י שפירש שהחשש שיהיו סבורים שהקדישו לדמי פסח, וזה שייך אפילו בבשר בהמה.

בשו"ע [סימן תס"ט סעיף א'] כתב: אסור לומר על שום בהמה [משמע אף שאינו גדי וטלה הכשר לפסח, ומ"מ דוקא בהמה ולא עופות ודגים,

ועי' להלן], בין חיה בין שחוטה; בשר זה לפסח, לפי שנראה שהקדישו מחיים לקרבן פסח [כפירוש התוס'] ונמצא אוכל קדשים בחוץ; אלא יאמר: בשר זה ליום טוב.

כתב הט"ז [ס"ק א'], שמהלשון 'אסור לומר' משמע שהאיסור באמירה, אבל אם עבר ואמר בדיעבד אין בו איסור אכילה, ואף שגדי מקולס אסור לעשותו אפילו לא אמר דבר, שם עיקר האיסור הוא מצד מציאות הבשר אף שלא אמר כלום, ולכן יש איסור בעצם עשייתו כלשון הטור 'אסור לעשותו', משא"כ כאן שהאיסור הוא באמירה ויש לפרש אמירה זו שנתכון שבשר זה יהיה לשם יו"ט של פסח יהיה בשר זה ולכן אין לאוסרו בדיעבד. ומו"ח הב"ח ז"ל הפריז על המדה להטעינו לבשר קבורה אם אמר עליו לפסח, ואין כן משמעות ההלכה.

ובמג"א [ס"ק ב'] כתב, שהב"ח הנ"ל הביא ראיה לדבריו [שאסור אפילו בדיעבד] ממה שמקשה הגמ' שמשמע שדוקא גדי מקולס אסור, שהרי לכאורה יש לתרץ בפשיטות שגדי מקולס אסור אפילו בדיעבד אסור, ומוכח שגם כשאמר 'בשר זה לפסח' אסור בדיעבד [ועי' ביו"ד ס' ה'], והט"ז כתב שמותר בדיעבד, וכ"כ הש"ך [ביו"ד שם], וצ"ע הרי אין על ראיית הב"ח תשובה, לכן נ"ל דבגדי וטלה יש להחמיר אפילו בדיעבד, ובשאר בשר אין להחמיר [ר"ל בדיעבד].

אמנם המשנ"ב [ס"ק א'] הכריע כדברי הט"ז שכל הדין הזה הוא לכתחילה, אבל בדיעבד אין לאסור הבשר באכילה.

הודעה חשובה

ניתן להקדיש את העלון מידי שבוע להצלחה או לע"נ, וכן אפשר לפרסם ספרים בלבד בעמוד האחרון של העלון, העלון מודפס 20,000 עותקים ומופץ בכל הארץ, מלבד זה הוא נשלח במייל לרבבות אנשים, ומהם זה נשלח לעוד רבבות רבות של אנשים, כך שמעיינים בו למעלה ממיליון איש מידי שבוע, בהקדשה אחת אתם מנציחים את יקירכם במפעל התורה וזיכוי הרבים מהגדולים בעולם, או זוקפים להצלחתכם את זכות הרבים ולימוד התורה של ציבור ענק זה, מעלת לימוד התורה היא הסגולה הבדוקה והמועטה יותר מכל הסגולות שבעולם, בסכום של \$1,000 תוכלו לזכות בהקדשה זו, כל הקורא וזכה! רק שני הקדשות יופיעו מידי שבוע בעמוד הראשון של העלון! או פירסום של ספרים, עמוד שלם \$1,000 וחצי עמוד \$500, בפרסום זה אתם חוסכים הוצאות גדולות של הדפסה והפצה. לפרטים: בטלפונים או במייל המופיעים בתחתית העמוד. וכן ניתן לשלם בנדרים פלוס או בקהילות על שם מכון ראש פינה, ולכתוב שם את פרטי ההקדשה

כולל ומכון ראש פינה:

המנהג שלא לאכול צלי בליל פסח

פירש"י, שהטעם לא לאכול צלי בליל פסח הוא כיון דמיחזי כאוכל פסח בחוץ.

ומבואר בגמ', שגדי מקולס אסור בכל מקום, וכמו"כ מבואר שאסור אף אם לא פירש כלום.

וכתב הרמב"ם [פ"ה הי"א] ואם היה מחותך או שחסר ממנו אבר או שלק בו אבר והוא מחובר, הרי זה מותר במקום שנהגו. וכתב הב"י [סי' תע"ו], שטעמו מדתניא לקמן [ע"ד א'] איזהו גדי מקולס כל שצלאו כולו כאחד, נחתך ממנו אבר או נשלק ממנו אבר [היינו אף אם נשאר מחובר] אין זה גדי מקולס.

וכתב הטור [שם] בשם הראב"ה, שהאיסור לאכול צלי הוא גם בבשר עוף צלוי. עוד כתב שאשכנז הוא מקום שהמנהג שלא לאכול צלי. ומנהג כשר לאכול מבושל. וביאר הב"י, שכונתו בזה שע"י שאוכל מבושל ניכר שאסור לאכול צלי [ועי' ביאור הט"ז לקמן בזה].

בשו"ע [סימן תע"ו סעיף א'] כתב: מקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים, אוכלים. מקום שנהגו שלא לאכול אין אוכלים, גזירה שמא יאמרו בשר פסח הוא. ובכל מקום אסור לאכול שם צלוי כולו כאחד בלילה זה, מפני שנראה כאוכל קדשים בחוץ; ואם היה מחותך או שחסר ממנו אבר או שלק בו אבר והוא מחובר, הרי זה מותר במקום שנהגו.

עוד כתב [שם סעיף ב']: אפילו בשר עגל ועוף, כל דבר שטעון שחיטה, אסור לאכול צלי במקום שנהגו שלא לאכול צלי.

העתיקו הט"ז והמג"א והמשנ"ב [ס"ק א'] שבארצותיהם לא נהגו לאכול צלי [כמש"כ הטור על ארצות אשכנז].

וכתבו המג"א והמשנ"ב, שאם צלאו ואח"כ בישלו מותר, אבל בישלו ואח"כ עשאו צלי קדר [ר"ל שנצלה בקדירה בלא מים ושום משקה אלא מתבשל במוהל היוצא ממנו] יש לאסור מפני מראית עין, שהרי מחמירים אפילו בבשר עוף. ומיהו לצורך חולה קצת יש להקל בזה.

עוד כתב הט"ז [ס"ק ב'], שפירוש הב"י הנ"ל בביאור דברי הטור שכתב "מבושל מנהג כשר הוא" שבזה ניכר האיסור לאכול צלי, הוא דוחק, ולכן נראה שבא לאפוקי מהמחמירים שלא לאכול בשר כלל בליל פסח משום שלא יטעו לומר שאוכל צלי, ע"ז אמר שאין זה מנהג כשר כי מבטל שמחת יו"ט.

כתב המג"א [ס"ק ג' ובמשנ"ב ס"ק ח' ט'], שמה שכאן אוסרים עוף אינו דומה לדין הנ"ל לגבי שאסור לומר "בשר זה לפסח" שמותר בעוף, שכאן יש לגזור עוף אטו בהמה כי יטעו בין צלי לצלי. ודגים מותר לאכול צלי.

כתב המשנ"ב [ס"ק י'], שבמקום שנהגו לאכול צלי מותר לאכול אפילו עגל שצלוי כולו כאחד אף שאין הפסח בא ממנו.

עוד כתב הט"ז [ס"ק ב'], שהטעם שמותר לומר 'חטים אלו לפסח' פירש"י שאינו דומה לקדשים ולכן משמע שכוונתו להצניעו לפסח לאכילה. ומשמע שהחשש הוא דוקא בדבר שיש לו דמיון קצת לפסח [ר"ל, ואף שלפירש"י טעם האיסור הוא משום שמקדישו קדושת דמים]. ובמהרי"ל כתב שאפילו בבשר עגל ועוף אסור לומר כן, והטעם כיון שגם הם נשחטים יש להם דמיון לבשר גדי וטלה, וכן הוא לקמן לענין אכילת צלי בליל פסח [בסימן תע"ו, וכדלהלן]. וקשה הרי גם בחטים שייך להקדישם לעשות מהם סולת למנחה. ויש לומר, שא"כ לא היה מזכיר שם 'פסח' אלא 'מנחה'. ופשוט שדגים דינם כחטים.

והמג"א [ס"ק א' ב'] הביא דברי המהרי"ל שאוסר אפילו בעוף וכל שבמינו טעון שחיטה, וכתב המג"א שזו חומרא, אבל מדינא אין איסור אלא בדבר הקרב ע"ג המזבח.

והקשה המג"א, שדברי השו"ע סותרים זה את זה, כי ממה שכתב 'בהמה' משמע אפילו שאינו גדי וטלה הכשר לפסח, וזה כדברי רש"י שהחשש מצד שנראה שמקדישו לדמי, ומצד שני כתב בטעם האיסור שנראה שהקדישו מחיים כמש"כ תוס'. ותיריך, שנראה שהוקשה לב"י למה כתב הטור שלרש"י אסור בכל בהמה, הרי לכאורה לדברי רש"י בכל דבר אסור שהכל ראוי לדמי פסח. אלא צ"ל דאף שיסברו שהקדישו לדמי פסח אין איסור באכילתו, כי יאמרו שפדה אותו שהרי קדושת דמים יש לו פדיון, אבל כשמקדיש בהמה אמרינן בשבועות [י"א א'] הקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף ואין לו פדיון, וא"כ יאמרו שאוכל קדשים בחוץ, ולגבי חטים הוצרכה הגמ' לומר שכונתו לשומרם לפסח [ר"ל והרי גם חטים קדושתם היא קדושת דמים ולפי הנ"ל אין בזה כלל איסור], כי הוראה סבור שקדושים קדושת הגוף למנחות ולכן צריך לטעם הזה.

ובמשנ"ב [ס"ק ב'] כתב שמלשון השו"ע משמע דדוקא בהמה שהוא מין הקרב ע"ג המזבח, ויש פוסקים שמחמירים גם על עופות ודגים כי אפשר שהקדישן לדמי כיון שאמר לפסח. והנה אף שהרבה מקילין בזה וכדעת השו"ע, מ"מ לכתחילה טוב לזהר שלא לומר לפסח.

עוד כתב המג"א [ס"ק ב' ובמשנ"ב ס"ק ב'], נראה שמה שאומרים בלשון אשכנז 'בשר זה על פסח', אין בזה קפידא, ואפילו אמר כן בגדי וטלה, כי אם היה הקדישו היה לו לומר 'בשר זה לפסח'.

כתב המשנ"ב [ס"ק ג'], דה"ה שאסור לאדם לומר 'הילך מעות הללו וקנה לי בהם בשר לפסח'. ואם אמר 'קנה לי בהם בשר על פסח' מותר, וכנ"ל.

... ובשר לא? - מיתבי אמר רבי יוסי: תודוס איש רומי הנהיג את בני רומי לאכול גדיים מקולסין בלילי פסחים, שלחו לו: אלמלא תודוס אתה - גזרנו עליך נדוי, שאתה מאכיל את ישראל קדשים בחוץ. קדשים סלקא דעתך? אלא אימא: קרוב להאכיל את ישראל קדשים בחוץ. מקולס - אין, שאין מקולס - לא! - אמרי: מקולס - לא שנא אמר לא שנא לא אמר. שאינו מקולס, פירש - אין, לא פירש - לא ...

משנה. מקום שנהגו להדליק את הנר בלילי יום הכפורים - מדליקין, מקום שנהגו שלא להדליק - אין מדליקין. ומדליקין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. ובמבואות האפלים, ועל גבי החולים ...

הדלקת נרות ביום הכפורים

הרי"ף הרא"ש הרמב"ם [פ"ג משביתת העשור ה"י] והטור [סי' תר"י] העתיקו שני המנהגים בזה. והביא הב"י דברי הירושלמי [ה"ד], שמקום שנהגו להדליק משובח ממקום שנהגו שלא להדליק. א"ר ירמיה תדע שכן הוא שהרי האיש צנוע ואינו משמש לאור הנר.

בשו"ע [סימן תר"י סעיף א'] כתב: מקום שנהגים להדליק נר בליל יום הכיפורים, מדליקין; מקום שנהגו שלא להדליק, אין מדליקין. וכתב הרמ"א: ואם יש לו נר בבית, חייב להדליק בחדר ששוכב שם כדי שלא יבא לידי תשמיש עם אשתו, מאחר שרואה אותה אצל הנר שבביתו [דרכי משה בשם מהרי"ל].

וממשיך השו"ע: ואם חל להיות בשבת, חייבים הכל להדליק. וכתב הרמ"א: ומברכים 'להדליק נר של שבת ושל יום הכיפורים'.

בט"ז [ס"ק א' עפ"י גירסת המשנ"ב ס"ק א' ושער הציון שם בדבריו] ביאר הטעם של הנוהגים לא להדליק, שהוא אפילו אם היא נדה שאסור לו בלא"ה לבוא עליה, מ"מ מידי הרהור לא יצא. ויבטל מחשבתו הטהורה ביום זה.

כתב **המג"א** [ס"ק ב' עפ"י מחצה"ש], **שבמרדכי** [ריש יומא] מבואר שיש המדליקים על השולחן שבבית ואין מדליקים בחדר ששוכב שם [ר"ל, ולא כמו שכתב הרמ"א שאם יש לו נר בבית חייב להדליק בחדר ששוכב שם] ויש המדליקים גם על השולחן וגם בחדר, וקשה על הנוהגים להדליק בבית ולא בחדר שהרי כשיראנה יתאווה [וכמש"כ הרמ"א בשם מהרי"ל], ועל כרחך **שהמרדכי** לא סבר הסברה הנ"ל של המהרי"ל, כי אין יצה"ר מצוי אלא לשעתו ובבית שניהם מצויים יחד, אבל בחדר הולך זה לבדו לשכוב וזו לבדה ואז לא חיישינן שמא ישכח, כל זה ליישב המנהג. ומ"מ יש להחמיר.

ובמשנ"ב [ס"ק ב' ה'] כתב, שהמקומות שנהגים להדליק היינו אף בחדר משכבו, ומקום שנהגין שלא להדליק היינו

א ובט"ז לפנינו לא כתב אם היא נדה אלא כתב שהטעם לא להדליק הוא שלא יהרהר בה, וכתב ע"ז בשער הציון שזה מוקשה מאד, כי הטעם פשוט מחמת תשמיש שיתגבר יצרו עליו, כי כן מוכח מרמ"א בסמוך, וכן איתא ברמב"ם בפירוש המשנה ובהלכותיו, וכן פירש הרע"ב והלבוש, ואחר כך מצאתי במאמר מרדכי שנשאר בפלא עליו. ולעניות דעתי דחסר בט"ז תיבת ואפילו היא נדה [א"ה. וכמו שכתבנו בפנים]. אך על עיקר טעמו אני מתפלא, דמשום חששא זו של הט"ז לא פלטינן בלאו הכי, דהא ביום הוא רואה אותה ולא תהיה מחשבתו טהורה. עכ"ד השער הציון.

אף בבית אין מדליקין. והמג"א מיישב המנהג שאין נוהגין כדברי הרמ"א אלא מדליקים בבית ולא בחדר, וכתב דמ"מ יש להחמיר. אכן באשתו כשהיא נדה דבלא"ה בדיל מינה משום נדותה יש להקל כשמדליק בשולחן ולא בחדר.

עוד הביא המשנ"ב [ס"ק ג'] הירושלמי הנ"ל שמקום שנהגו להדליק חשיבא טפי, וכתב שהוא נפק"מ לעיר חדשה שראוי לנהוג כן.

בטור [שם] כתב בשם הרא"ש [יומא סי' כ"ז] שיש לברך על הדלקת נר של יום הכפורים. ופירש הטעם משום שלום בית. אמנם הב"י כתב בשם המרדכי, שאין מברכים, שהרי תלוי הדבר במנהג, ואין לומר 'וצונו' משום מנהג. ורק בשבת חששו לשלום בית משום כבוד שבת. ובסמ"ג כתב, יום הכפורים שחל להיות בשבת מדליקים בלא ברכה הואיל ואינו בא לצורך אכילה.

עוד כתב המרדכי, מדליקין נרות על שולחנם ועורכים השולחן כמו בשבת משום דאיקרי שבת שבתון [ויקרא ט"ז ל"א, כ"ג ל"ב]. וכתב ע"ז הב"י, ואיני יודע מה מקום לעריכת השולחן ביום הכפורים.

עוד כתב בשו"ע [שם סעיף ב'] : יש מי שאומר שמברך על הדלקת נר יום הכפורים. וכתב הרמ"א: וכן המנהג במדינות אלו.

ביאר המשנ"ב [ס"ק ו' ז'], דמיירי במקום שנהגין להדליק שוב ממילא הוי ליה חיובא עליו להדליק משום שלום בית כמו בשבת. ונוסח הברכה אקב"ו להדליק נר של יוה"כ. וכתב בשער הציון, דע דהפרי חדש וכן הגר"א הסכימו כפוסקים דסבירא להו שלא לברך כיון שתלוי במנהג, אכן בהרבה אחרונים שראיתי כולם העתיקו דברי הרמ"א לדינא. ומכל מקום נראה לי דבמדינות אחרות שאין מנהג קבוע לזה בודאי יותר טוב להנהיג שלא לברך.

דף נ"ד

... ואינהו כמאן סברוה? - כי הא דאמר רבי בנימין בר יפת, אמר רבי יוחנן: מברכין על האור, בין במוצאי שבת בין במוצאי יום הכפורים. וכן עמא דבר. מיתיבי: אין מברכין על האור אלא במוצאי שבת, הואיל ותחילת ברייתו הוא. וכיון שרואה - מברך מיד. רבי יהודה אומר: סודרן על הכוס. ואמר רבי יוחנן: הלכה כרבי יהודה! - לא קשיא; כאן - באור ששבת, כאן - באור היוצא מן העצים ומן האבנים ...

ברכה על הנר במוצאי יום הכפורים

פירש רש"י, שאור היוצא מן העצים שנברא עכשיו אין מברכין עליו במוצאי יום הכפורים אלא במוצאי שבת שאף הוא תחלת בריית אור. אבל על אור ששבת מברכים ביוה"כ כיון שיש בו חידוש שעכשיו מותר ליהנות ממנו [והברכה על האש במוצאי יוה"כ היא להורות שיום זה היה קדוש משאר ימים טובים ונאסר

תלמידי חכמים בטלים. רבן שמעון בן גמליאל אומר: לעולם יעשה אדם עצמו תלמיד חכם ...

מלאכה בתשעה באב

מבואר בגמ' להלן [נ"ה א'], שטעמו של רשב"ג הוא משום שאין בזה יוהרא כי הוראה אומר שאין לו מלאכה לעשות ולא מחמת שנוהג בה איסור. וכתב הב"י [ס"י תקנ"ד] בשם הג"מ בשם תוס', שבזמן הזה אפילו לתנא קמא יעשה כל אדם עצמו כתלמיד חכם ואל יעשה מלאכה בתשעה באב, ואין בזה יוהרא כי גם בשאר ימים אין אנו רגילים כל כך במלאכה. ודוקא בימיהם שהיו כולם רגילים במלאכה היה שייך יוהרא. מיהו במקום שרגילים לעסוק במלאכה כמו בספרד, צריך עיון אם צריך לבטל ממלאכה בתשעה באב. ושמא גם שם נהגו שלא לעשות מלאכה. וכתב ע"ז הב"י, כי באמת מנהג פשוט היה בספרד שלא לעשות מלאכה בתשעה באב, וכן מנהג כל ישראל בכל מקום ששמענו.

עוד כתב בשם הרוקח, אפילו במקום שנהגו שלא לעשות הוא דוקא על ידי עצמו, אבל על ידי גויים מותר אפילו בביתו. ובתרומות הדשן כתב, דלחלוב הפרות בתשעה באב על ידי ישראל משמע לכאורה דשרי, ואח"כ נסתפק קצת בדבר, והעלה דטוב להחמיר אם אפשר על ידי גויים. והרשב"א בתשובה [ח"א סימן תקכ"א] כתב לענין פרקמטיא אם מותר בתשעה באב, שמסתבר שהכל תלוי במנהג, ואם הוא מקום שנהגו שלא לעשות בודאי נראה שאסור בפרקמטיא, אבל במקום שנהגו לעשות מלאכה נראה שמותר, אלא שצריך למעט בכך, שהרי אפילו משנכנס אב ממעטין מלישא וליתן. ומלאכת האבד מסתבר שמותר כדרך שאמרו בחולו של מועד.

בשו"ע [סימן תקנ"ד סעיף כ"ב] כתב: מקום שנהגו לעשות מלאכה בט' באב עושין, במקום שנהגו שלא לעשות, אין עושין; ובכל מקום ת"ח בטלים, וכל הרוצה לעשות עצמו תלמיד חכם לענין זה עושה [כרשב"ג]; ואפילו במקום שנהגו שלא לעשות, מותר ע"י גוי, אפילו בביתו [כמש"כ הרוקח והתרומות הדשן]; ופרקמטיא להרויח ולהשתכר במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה, אסור; ובמקום שנהגו לעשות, מותר אלא שממעט שאפילו משנכנס אב ממעטין מלישא וליתן [כמש"כ הרשב"א]. וכתב הרמ"א: ולא נהגו באיסור מלאכה כי אם עד חצות [דרכי משה בשם מנהגים]. ונהגו להחמיר עד חצות בכל מלאכה שיש בה שיהוי קצת, אפילו מעשה הדיוט; אבל דבר שאין בה שיהוי, כגון הדלקת נרות או קשירה וכדומה, מותרת. ולחלוב הפרות טוב לעשות על ידי גוי, אם אפשר בגוי [כמש"כ התרומות הדשן].

כתב המג"א [ס"ק כ"ג] בשם הרע"ב [על משנתינו], שהטעם באיסור המלאכה הוא כדי שלא יסיחו דעתן מהאבילות [ועי' בתרומות הדשן המובא להלן ס"ק כ"ה]. ונראה דמטעם זה גם בליל תשעה באב אסור במלאכה, שהרי גם בלילה מחויב להתאבל, וכ"כ רש"י בסוגיין על 'בין השמשות שלו אסור' דהיינו באכילה ובמלאכה. וצ"ע, שהרי בתענית [י"ג א'] איתא לגבי

להבעיר בו אש ועתה הותר והוי האש דבר חידוש ומברכים עליו, וזה לא שייך אלא באור ששבת שהיה בעולם ביוה"כ בשעת שביתה ופסקה הנאתה ממנה בו ביום ועכשיו הותר לו. משנ"ב תרכ"ד ס"ק ז'. והב"י [ס"י תרכ"ד] הביא דברי הכל בו בשם ירושלמי [ברכות פ"ח ה"ה], שבמוצאי שבת זימן הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון שני רעפים והקישן זה בזה ויצא מהן האור ובירך בורא מאורי האש, ולכך מברכים במוצאי שבת על כל אור שבעולם ואפילו על היוצא מן העצים ומן האבנים לפי שזהו כעין ברייתו, אבל ביום הכפורים שאין לו טעם זה אין מברכים אלא על אור ששבת. ויש אומרים דאפילו במוצאי יום הכפורים מברכים על האור היוצא מן העצים ומן האבנים מעמוד ראשון ואילך [ר"ל שהדליקו נר אחר מאותו שלהבת].

בשו"ע [סימן תרכ"ד סעיף ד'] כתב: מברכים על האור; ואין מברכים במוצאי יוה"כ על האור שהוציאו עתה מן האבנים; ויש אומרים שמברכים עליו מעמוד ראשון ואילך.

כתב המשנ"ב [ס"ק ז' ח' ט'], שאם חל יוה"כ בשבת מותר מדינא לברך במוצאי שבת על אור זה. אכן מנהג העולם להחמיר ועכ"פ בנר שהדליקו מן האור ההוא בוודאי יש להקל. ואם הוציאו אתמול מן האבנים בכל אופן מותר כיון ששבת ביוה"כ. וטעם הסוברים שמעמוד ראשון ואילך מותר הוא שגם זה נקרא אור ששבת כי אינו אור הנברא מחדש.

ובביאור הלכה [ד"ה וי"א] כתב, שאף שראה לאיזה אחרונים שכתבו שבמקום הדחק יש לסמוך על דעה זו ולברך במוצאי יוה"כ על נר שהדליקו מן האור של אבנים כי רק בעמוד ראשון אסור לא העתקתי זה, שהמג"א [להלן ס"ק ד'] כתב דהדין של סעיף ה' [דאיתא שם שישאל שהדליק מגוי אין מברכים עליו במוצאי יוה"כ] סותר לזה, דשם מוכח להדיא דנר השני שהודלק מאור שלא שבת אין לברך עליו והעתיקו הגר"ז ג"כ להחמיר, וכ"כ הגר"א דהדין הנ"ל סותר להיש אומרים הזה, ודין הנ"ל נובע מהרמב"ן, והעתיקוהו כמה ראשונים יש מהן שכתבו בשמו ויש מהן שכתבו כן בדעת עצמן להלכה, והם המגיד משנה והריטב"א ותרי"י [שהובא במג"א] והרא"ה בחידושו על הרי"ף דברכות ומהר"ם חלאווי"ה בחידושו לפסחים. ודעת הי"א נראה שהוא רק דעת יחידאי לכן לא העתקתי דברי המקילין בזה.

ומה שהקיל הרמ"א בהג"ה לקמיה לברך על נר של בהכ"נ ונר שהדליק ממנו ביחד [אף דנר של בהכ"נ לבד חוששין שהוא עשוי לכבוד מ"מ מתירין בהתבדקו יחד עם נר אחר שהדליקו ממנו] ולא הוי כמברך על אור מן עצים ואבנים, ולכאורה ראייה מזה דדעת הרמ"א להקל כדעת היש אומרים הזה, אינה ראייה, שהרי שם הרבה ראשונים סוברים שיש לברך במוצאי יו"כ על נר של בהכ"נ שהוא אינו נעשה לכבוד, ולכך עכ"פ יש להקל על נר אחר בהצטרף עמו, משא"כ להצטרף נר עם אור היוצא מן אבנים יתכן שגם הרמ"א מודה שאסור.

משנה. מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב - עושין. מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה - אין עושין. ובכל מקום

שלש אומניות עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות, ואלו הן: החייטין, והספרים, והכובסין. רבי יוסי בר יהודה אומר: אף רצענין. גמרא. איבעיא להו; לצורך המועד תנן, אבל שלא לצורך המועד - אפילו מיגמר נמי לא ...

מסקנת הגמ' דדוקא לצורך המועד התיר ר"מ להמשיך במלאכה שהחל בה קודם ל"ד. וכתב הרא"ש, נראה שמה שהתיר רבי מאיר לגמור במקום שלא נהגו היינו עד חצות דוקא, שהרי אין לך צורך המועד יותר מלספר ולכבס ולכך התירו אפילו להתחיל, ומ"מ לא התירו אלא עד חצות. ובשם רבינו יונה כתב שכל היום שרי, שהרי שנינו בברייתא המובאת בגמ' כל מלאכה שהיא לצורך המועד גומרה בארבעה עשר, ובמקום שנהגו לעשות מלאכה עושים עד חצות, ומשמע שברישא שהוא לצורך המועד גומר כל היום. וכתב הרא"ש ע"ז שאין נראה לו הראיה, כיון שלא היה אפשר לשנות הברייתא באופן אחר. ודעת הרמב"ם [פ"ח מ"ו ט"ז הי"ט] כדעת הרא"ש שלא התיר רבי מאיר לגמור אלא עד חצות דוקא.

וכתב הר"ן, שמה שהתיר רבי מאיר לגמור הוא אפילו במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה. ומה שאמרו במסקנא "נהגו אין לא נהגו לא" פירושו שאם נהגו שלא לעשות אסור להתחיל בשום מלאכה אף על פי שהיא לצורך המועד, אך לגמור מותר. ובמקום שנהגו לעשות מותר עד חצות אפילו להתחיל. והרמב"ם [שם] כתב, שהדין שגומרה ב"ד הוא דוקא במקום שנהגו לעשות, ולא נראו דבריו, וכבר השיג עליו הראב"ד. עכ"ל הר"ן. והרב המגיד יישב דברי הרמב"ם. ובדברי הרא"ש הנ"ל מתבאר כדברי הראב"ד והר"ן. והטור [סי' תס"ח] העתיק כדעת הרא"ש הראב"ד והר"ן.

עוד כתב הטור, החייטין והספרים והכובסים עושים מלאכה עד חצות אפילו במקום שנהגו שלא לעשות. והרמב"ם כתב שאפילו אלו השלשה לא יתחילו אלא במקום שנהגו לעשות. וכתב שאביו הרא"ש כתב כסברא ראשונה. וביאר הב"י, שאף שברא"ש לא נתבאר להדיא ענין זה, מ"מ כיון שלפי"ד הרא"ש מבואר שתחילת המשנה [העוסקת במלאכה שהתחיל בה קודם לארבעה עשר] מיירי אף במקום שאין נוהגים, א"כ ה"ה גם לסיפא [העוסקת בענין זה של ג' אומניות שהתירו אף להתחיל בהם].

עוד כתב הב"י, שהרוקח והכל בו פסקו כרבי יוסי שהוסיף גם את הרצענים למלאכות שהתירו. וכתב הב"י שאין כן דעת שאר הפוסקים.

בשו"ע [סימן תס"ח סעיף ה'] כתב: אפילו במקום שנהגו לעשות, לא יתחיל בתחילת מלאכה בארבעה עשר, אף על פי שהוא יכול לגמור קודם חצות, אלא שלשה אומניות בלבד הם שמתחילים בהם במקום שנהגו לעשות ועושים עד חצות ואלו הם, החייטין והספרים והכובסים; אבל שאר אומניות, אם התחיל בהם קודם ארבעה עשר הוא שיגמור עד חצות [שיטת הרמב"ם]. וכתב הרמ"א: ויש מקילין לומר ששלשה אומניות הנזכרים מתחילין ועושין עד חצות אפילו במקום

איסור מלאכה בתענית ציבור שהוא רק ביום אבל בלילה מותר במלאכה, וכתב שם רש"י [ד"ה כשאמרו]: מהכא משמע דבליל ט' באב מותרים במלאכה ואין איסור אלא ביום, ואין מפרסמין הדבר. עכ"ל. אמנם מסתימת כל הפוסקים משמע דאיסור גם בלילה. ואינו דומה להמבואר שם בגמ' לענין תענית ציבור, ששם הטעם שיהיו פנויים ויתאספו להתפלל [עי' סימן תקע"ה ס"ג], ולכן מותרים בלילה כי לא היו מתאספים בלילה כדאיתא בגמרא [שם י"ב ב'], משא"כ בט' באב שהאיסור הוא מצד המנהג וטעם המנהג שלא יסיחו דעתם מאבילות או משום עינוי, זה שייך אף בלילה אסור, ולכן כל מלאכה שאין בה שיהוי מותר כי אין מסיח דעתו בכך. וכן העתיק המשנ"ב [ס"ק מ"ג] דגם בלילה אסור במלאכה, אך מלאכה שאין בה שיהוי שרי כי אין מסיח דעתו בכך.

עוד כתב המשנ"ב [ס"ק כ"ה], שאין לעשות מלאכה אף דהוי דבר האבד, ואף שלענין מלאכת חול המועד מותר בדבר האבד [כמ"ש סי' תקל"ג], שאני התם שאיסור מלאכה משום שביתה וכמו שהתירו רבנן כל מלאכת הדיוט ושאינו של טורח, אבל ט' באב הוא משום עינוי כמ"ש רש"י, ולכן גם במלאכה שאין בה טורח ומלאכת הדיוט אסור. אמנם בקצת פוסקים משמע דגם כאן הטעם משום איסור מלאכה הוא, ולכן אם אי אפשר ע"י גוי מותר לעשותה בעצמו כמו בחול המועד. ובמשנ"ב [ס"ק מ"ז] העתיק דבריו שאם אי אפשר בנכרי מותר לעשותה בעצמו כמו בחוה"מ, אמנם הביא שבביאור הגר"א מצדד להקל תמיד ע"י ישראל בעצמו בדבר האבד.

ובביאור הלכה [ד"ה ואם] הקשה על עצם מה שכתב הרמ"א שאף בדבר האבד אם אפשר לעשות ע"י גוי אין להתיר ע"י ישראל, צריך עיון, שהרי בס"ס תקל"ג התירו משום שהוא דבר האבד ובאבוד התירו בסעיף שאח"ז אף באפשר ע"י כותים, ואפשר דמיירי הכא בענין שאינו דבר האבד [אם ימתין עד אחר חצות]. וגם מהגר"א משמע דמשום דבר האבד מתירין לענין חליבה אף באפשר ע"י גוי [כנ"ל]. וכ"כ ג"כ בספר מטה יהודא.

עוד כתב המשנ"ב [ס"ק מ"ה מ"ו וביאור הלכה ד"ה במקום וד"ה ע"י] שבמדינתנו הוא מקום שנהגו שלא לעשות. ובספר מטה יהודא כתב, שכהיום מנהג כל ישראל בכל מקום שלא לעשות, וכונתו הוא רק עד חצות. ולבנות בנין דאוושא מילתא אסור אפילו ע"י גוי. עוד כתב במטה יהודא, שההיתר לעשות ע"י גוי הוא דוקא אם נותן לו קודם ט' באב. ולדעתי צ"ע כיון דליכא היסח הדעת ע"יז כמו שכתב הגר"א. ולענין כתיבה באליה רבה בשם שיירי כנה"ג להקל, והמטה יהודא דעתו דלענין כתיבה הוא כמו בחוה"מ, ע"ש.

דף נ"ה

משנה. רבי מאיר אומר כל מלאכה שהתחיל בה קודם לארבעה עשר - גומרה בארבעה עשר, אבל לא יתחיל בה בתחלה בארבעה עשר, אף על פי שיכול לגמרה. וחכמים אומרים:

שנהגו שלא לעשות, ואם התחיל מבעוד יום בשאר אומנות והיא לצורך המועד, עושין עד חצות, והכי נהוג [וכמש"כ הטור בשם הרא"ש].

כתב המג"א [ס"ק י"ג] בשם מטה משה, שאפילו ע"י גוי אסור להתגלח אחר חצות. ונ"ל הטעם, משום שמטה ראשו ומסייע קצת. והב"ח כתב בשם רש"ל להתיר ע"י גוי. וע"י ישראל אפילו בחנם אסור. ובלבוש [יו"ד סי' שצ"ט] משמע שנהגו איסור אפילו ע"י גוי. ופשוט שלישאל אסור לספר לגוי. וכתבו מהרי"ל ומהר"י וייל, שאסור ליטול הצפרניים [עי' סי' תקל"ב].

כתב המשנ"ב [ס"ק ל"א], שרצענים הוא בכלל שאר אומנות לרוב הפוסקים וכ"ז לעשות מנעלים חדשים אבל לתקן המקורעים ליו"ט לכו"ע שרי להתחיל ולתקן עד חצות.

משנה. מושיבין שובכין לתרנגולים בארבעה עשר, ותרנגולת שברחה מחזירין אותה למקומה. ואם מתה - מושיבין אחרת תחתיה ... גמרא. השתא אותובי מותבין, אהדורי מיבעיא? - אמר אביי: סיפא אתאן לחולו של מועד. אמר רב הונא: לא שנו אלא תוך שלשה למרדה, דאכתי לא פרח צימרא מינה ... רבי אמי אמר: אפילו תוך שלשה לשיבתה מהדרינן. במאי קמיפלגי? מר סבר: להפסד מרובה - חששו, להפסד מועט - לא חששו, ומר סבר: להפסד מועט נמי חששו.

פירש רש"י, "מושיבים שובכים" היינו שנותנים ביצים תחת התרנגולת להתחמם כדי לגדל מהם אפרוחים [ולרמב"ם פ"ח הכ"א יש שיטה שונה בזה, ויעוין בב"י סי' תקל"ו מה שביאר דבריו. ובטור סי' תסח העתיק כרש"י].

כתב הרא"ש, נראה דדוקא בהפסד מועט תוך שלשה חלק רבי אמי על רב הונא וסבר שגם אז מחזירים אותה, אבל בטירחא שאחר שלשה למרדה לא חלק על רב הונא. וכתב שיש פוסקים כרב הונא לחומרא, אבל לפי שיטת ר"ת וריב"א [הובא ברא"ש מו"ק סי' א'] שאיסור מלאכה בחול המועד דרבנן, א"כ יש לילך בו לקולא.

בשו"ע [סימן תס"ח סעיף ו'] כתב: מושיבין שובכים לתרנגולים בארבעה עשר, דהיינו לתקן מקום שיעמדו התרנגולים והתרנגולת.

עוד כתב [שם סעיף ז']: תרנגולת שישבה על הבצים שלשה ימים או יותר, ומתה, מושיבין אחרת תחתיה כדי שלא יפסידו הבצים.

דף נ"ו

... ואנן מאי טעמא אמרינן ליה? כדדריש רבי שמעון בן לקיש, דאמר רבי שמעון בן לקיש: ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם. ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין, ונסתלקה ממנו שכינה. אמר: שמא חס ושלום יש במטתי פסול, כאברהם שיצא ממנו ישמעאל, ואבי יצחק שיצא ממנו

עשו. אמרו לו בניו: שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. אמרו: כשם שאין בלבך אלא אחד - כך אין בלבנו אלא אחד. באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ...

בשו"ע [סימן ס"א סעיף י"ג] כתב: אחר פסוק ראשון צריך לומר בשכמל"ו בחשאי.

כתב המג"א [ס"ק י"א] בשם הב"ח ושלטי גיבורים, שאם לא אמר בשכמל"ו אין מחזירין אותו. אמנם הלבוש כתב, שאפילו אמרו ולא אמרו בכוונה צריך לחזור. וכן משמע ריש סימן ס"ו [שם פוסק שאין להפסיק באמירת בשכמל"ו אם לא שירא שמא יהרגנו, ומבואר שהוא בכלל קבלת מלכות שמיים כמו פסוק ראשון של שמע]. **ובמשנ"ב** [ס"ק כ"ט] כתב שאם לא אמר יש דיעות בין הפוסקים אם מחזירין אותו.

ובביאור הלכה [ד"ה אחר] כתב בזה, שאף שמדברי המג"א [הנ"ל] משמע שמסכים עם הלבוש שמחזירים אותו, והכונה להחזירו לראש כמו שהוכיח החיי אדם [כלל כ"א], או עכ"פ לבשכמל"ו, מ"מ לענ"ד נראה שהדין עם השלטי גיבורים והב"ח שאין מחזירים אותו, שהרי בברייתא בסוגיא איתא לרבי יהודה שאנשי יריחו מפסיקים היו אלא שלא היו אומרים בשכמל"ו, ומבואר בברייתא השנייה אלו ואלו שלא ברצון חכמים וכו' אלא שלא מיחו בהם חכמים, ואם נאמר שמחזירים אותו ולא יצאו ידי חובת ק"ש מחמת זה היה להם למחות בהם כמו על דברים אחרים שמיחו בהם, ואף על דברים שאין בהם איסור דאורייתא. ועוד שלפי"ז מתבאר שיש בזה מחלוקת רחוקה בין ר' יהודה לר"מ שסבר שם דלא היו מפסיקים כלל, ופירש רש"י בין 'אחד' ל'ואהבת', וביאר במהרש"א, דלר"מ לא היה צריך כלל לומר בשכמל"ו, אלא ודאי דאף לר"י בדיעבד אין מחזירין אותו.

וכן יש להוכיח מברכות [י"ג א'] "היה קורא בתורה [פרשת ק"ש] והגיע זמן המקרא אם כיון לבו יצא", והרי לא אמר בשכמל"ו, אלא ודאי שיצא בדיעבד. והתינוח אם נפרש אם כיון לבו לצאת [מהו"א שם בגמ'] נוכל לומר דמיירי כשאמר בשכמל"ו, אבל אם נפרש כיון לבו לקרות בתורה סתם [כמסקנת הגמ' שם] ודאי לא מיירי דאמר בשכמל"ו, ואעפ"כ יצא [ועי' ירושלמי בברכות רפ"ב]. ואין לדחות שהמשנה היא כר"מ הנ"ל שאין לומר בשכמל"ו, שהרי ר"מ עצמו סובר שצריך לומר בשכמל"ו לדעת הירושלמי כאן [ודלא כרש"י הנ"ל], ואפילו לרש"י הנ"ל [שהיה לו גירסא אחרת בירושלמי בזה כמו שכתבו המפרשים] מ"מ אי אפשר לומר כן, שא"כ איך העתיקו כל הפוסקים את דין המשנה בסתמא ולא הזכיר אחד מהם דלדין שהלכה כר"י לא יצא בסתמא רק אם אמר בשכמל"ו, אלא ודאי דבכל גווני יצא.

ומה שהביא המג"א ראייה מהדין שאין להפסיק באמירת בשכמל"ו אם לא שירא שמא יהרגנו [בסימן ס"ו ס"א], ומבואר שהוא בכלל קבלת מלכות שמיים כמו פסוק ראשון של שמע, אין ראייה לזה. כי ודאי שעצם אמירת בשכמל"ו הוא ענין גדול, אבל אין ראייה מזה שאם דילג שיצטרך לחזור לראש.

וסיים הביאור הלכה, לולי דמסתפינא הוה אמינא שגם הלבוש מודה בזה [ר"ל שאי"צ לחזור אם לא אמר ברוך שם וכו'], כי לא אמר רק שצריך לחזור ולא הוה כשאר פסוק שבק"ש שאין צריך לחזור עבור הכונה אפילו אם לא התחיל עדיין הפסוק שאחריו, ונפק"מ אם הוא עומד לפני 'ואהבת', אבל אם כבר קרא ק"ש אך שדילג בשכמל"ו אין צריך לחזור עבור זה רק יאמר אותו במקום שנזכר. ואפשר שגם זה אין צריך מצד הדין.

דף נ"ז

מאי סלקא ביה ביששכר איש כפר ברקאי? - אמרי: מלכא ומלכתא הוו יתבי, מלכא אמר: גדיא יאי, ומלכתא אמרה: אימרא יאי. אמרו: מאן מוכח - כהן גדול, דקא מסיק קרבנות כל יומא. אתא איהו אחוי בידיה: אי גדיא יאי - יסק לתמידא ... אמר רב אשי: יששכר איש כפר ברקאי לא תנא מתניתין. דתנן, רבי שמעון אומר: כבשים קודמים לעזים בכל מקום, יכול מפני שמובחרין במינן - תלמוד לומר אם כבש יביא קרבנו - מלמד ששניהן שקולין כאחד. רבינא אמר: אפילו מקרא נמי לא קרא, דכתיב אם כבש אם עז אי בעי - כבש לייתיה, אי בעי - עז לייתיה.

אם קרבן התמיד כשר דוקא בכבש או גם בגדי

משמע מתשובתו של יששכר איש כפר ברקאי, שבאמת היו מקריבים לתמיד דוקא כבש [וככתוב בתורה בפרשת התמיד בבמדבר כ"ח ג' כבשים בני שנה וגו', וכן בכמה מקומות] ולא גדי [אמנם טעה שהוא משום שהכבש משובח מן הגדי, כי למעשה שניהם שוים כמו שמוכיחה הגמ'].

ובשיטה מקובצת [כריתות ד' א' אות ט"ו] כתב שגם גדי כשר לקרבן תמיד. ובספר אמבוהא דספרי [פרשת פנחס] שתמה עליו מכאן עיי"ש. ועי' כתר ישועה שם בכריתות.

פרק תמיד נשחט דף נ"ח

משנה. תמיד נשחט בשמונה ומחצה, וקרב בתשעה ומחצה. בערבי פסחים נשחט בשבע ומחצה, וקרב בשמונה ומחצה, בין בחול בין בשבת. חל ערב פסח להיות בערב שבת - נשחט בשש ומחצה, וקרב בשבע ומחצה, והפסח אחריו.

זמן הקרבת קרבן פסח ותמיד של בין הערביים

מבואר בגמ', שמצותו של תמיד של בין הערבים הוא דוקא מחצי שעה שאחרי חצות, שאז השמש מתחילה להעריב ונלמד דבר זה ממה שנאמר "בין הערבים". אך בשאר ימות השנה שיש נדרים ונדבות שאי אפשר להקריבם אחר תמיד של בין הערבים מאחרים הקרבת התמיד לשמונה ומחצה, ובערב פסח שקרבן הפסח זמנו לאחר התמיד [כדלקמן נ"ט א'] מקדימים הקרבת התמיד לשבע ומחצה [וצריך להספיק לגמור את עבודות הפסח לפני שקיעת החמה], וכשחל ערב פסח להיות בערב שבת שצריך גם להספיק לצלות הפסח מבעוד יום מקריבים אותו בשש ומחצה [שאז הוא תחילת זמנו].

ומבואר במשנה שערב פסח שחל להיות בשבת שוה לערב פסח שחל בחול שדינו בשבע ומחצה [וצליית הפסח נעשית אחר השבת כמבואר במשנה לקמן ס"ה ב']. ובגמ' מבואר, שלדעת אביי ורבא נחלקו בדין זה ר' ישמעאל ור"ע בברייתא, ולדעת רבה בר עולא מחלוקת ר' ישמעאל ור"ע הוא לענין שבת דעלמא ודין המשנה הוא לכו"ע, עיי"ש.

וברמב"ם [פ"א מתמידין ומוספין ה"ג] כתב: תמיד של בין הערבים שוחטין אותו משיאריך הצל ויראה לכל שהאריך, והוא משש ומחצה ומעלה עד סוף היום, ולא היו שוחטין אותו בכל יום אלא בשמונה שעות ומחצה וקרב בתשע ומחצה, ולמה מאחרין אותו שתי שעות אחר תחילת זמן שחיטתו, מפני הקרבנות של יחידים או של צבור, לפי שאסור להקריב קרבן כלל קודם תמיד של שחר, ולא שוחטין קרבן אחר תמיד של בין הערבים חוץ מקרבן פסח לבדו, שאי אפשר שיקריבו כל ישראל פסחיהן בשתי שעות. עכ"ל.

והקשה הלחם משנה, שמשמע שמה שכתב שאסור להקריב קרבנות לפני תמיד של שחר הוא נתינת טעם לאיחור התמיד של בין הערבים, ולכאורה הרי יכול להקריב אחר תמיד של שחר מה שהוא רוצה.

עוד הקשה, שמשמע שמה שכתב בסוף דבריו "חוץ מקרבן פסח לבדו, שאי אפשר שיקריבו כל ישראל פסחיהן בשתי שעות", שהוא נתינת טעם לכך שהפסח קרב אחר התמיד של בין הערבים [כיון ששחיטת הפסח כשירה רק משש ומחצה ואילך כיון שגם בו נאמר "בין הערבים", וכמבואר במשנה לקמן ס"א א' שפסול אף בדיעבד, וכשיטת בן בתירא בזבחים י"א ב', דלא כר' יהושע שם, וכן פסק הרמב"ם פ"א ה"ד]. ולכאורה הרי בגמ' [נ"ח ב' נ"ט א'] נאמר שהטעם לכך שהפסח קרב אחר התמיד הוא כיון שנאמר בפסח "בערב" ו"בין הערבים" ובתמיד נאמר רק "בין הערביים". ואמנם דין זה הוא רק לכתחילה [כמו ששינוי לקמן ס"א א' שחטו קודם לתמיד כשר, ובלבד שיהא אחר ממרס בדמו עד שיזרק התמיד, ואם נזרק כשר]. מ"מ זה עיקר הטעם ולא מה שכתב הרמב"ם, שהרי לפי טעמו של הרמב"ם אפילו לכתחילה היו יכולים להקריב קודם התמיד והיה לחכמים לתקן שיקריבו פסחיהן בין קודם התמיד בין אחר התמיד של בין הערבים מפני שאי אפשר שישראל יקריבו פסחיהן בזמן מועט בשתי שעות, וצ"ע.

והסמ"ג [מצות עשה ק"צ] כתב כטעם הגמרא הנ"ל.

ולגבי הקרבת התמיד בערב פסח שחל להיות בשבת ובערב שבת פסק הרמב"ם [שם הלכה ה'] ככל הכתוב במשנתנו כנ"ל.

דף נ"ט

... קטרת ונרות נמי נקדמו לפסח; יאוחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים לדבר שלא נאמר בו אלא בין הערבים בלבד!

ב היה מקום לומר, שכיון שאי אפשר להקריב נדרים ונדבות קודם לתמיד של שחר לכן הזמן יותר מצומצם וצריכים לאחר את התמיד של בין הערבים.

- שאני התם, דמיעט רחמנא אתו ... ותניא כי קושיין: תמיד קודם לקטרת, קטרת קודמת לנרות ונרות קודמות לפסח. יאחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים לדבר שלא נאמר בו אלא בין הערבים בלבד. - והא כתיב אתו! - האי אתו מיבעי ליה למעוטי עבודה שבפנים, ומאי ניהו - קטרת ...

אם פסח קודם לקטרת ונרות

מתבאר בגמ', שנחלקו אם הפסח הוא לאחר קטרת ונרות או שהוא לפניהם. ומאן דאמר שהוא לאחריהם הוא משום שנאמר בפסח "בערב" ו"בין הערבים", ואילו בקטרת ונרות נאמר "בין הערבים" בלבד. ומאן דאמר שהוא לפניהם הוא משום שדורש "יערך אותו אהרן ובניו מערב עד בקר" שהיא העבודה היחידה הכשרה מערב עד בוקר ואיתקש קטרת לנרות.

וברמב"ם [פ"א ה"ד] כתב: ואין שוחטין אותו אלא אחר תמיד של בין הערבים, אחר שמקטירין קטרת של בין הערבים ואחר שמטיבין את הנרות מתחילין לשחוט את הפסחים עד סוף היום. עכ"ל. והיינו כהשיטה שמקריבים הפסח אחר הקטרת והנרות. וכתב הכסף משנה, שפסק כן הרמב"ם משום שמשמע בגמ' שכבריתא זו מסתבר יותר.

... ואין לך דבר שמתעכב אחר תמיד של בין הערבים אלא קטרת, ונרות, ופסח, ומחוסר כפורים בערב הפסח שטובל שנית ואוכל את פסחו לערב. רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר: אף מחוסר כפורים בשאר ימות השנה, שטובל ואוכל בקדשים לערב ...

דין מחוסר כפורים שלא הביא כפרתו לפני תמיד של בין הערביים ובגלל זה נאסר הוא לאכול בקדשים אם מצות אכילת הקדשים דוחה עשה דהשלמה

מבואר בגמ' טעמו של ת"ק שמחוסר כפורים שלא הביא כפרתו לפני קרבן התמיד [משום ששכת. רש"י], מותר להקריבו לאחר התמיד אף שעובר בעשה דהשלמה משום שאם לא יביא כפרתו יהיה אסור באכילת הפסח [כדין מחוסר כפורים שאסור בקדשים] ויתחייב כרת [וכתבו תוס' שצריך לומר ששחטו עליו הפסח עוד קודם שהביאו כפרתו כדי שבעת הבאת כפרתו כבר יהיה מותר באכילת הפסח הרי שבזמן שעבר על העשה של ההשלמה כבר קיים העשה של אכילת פסח, וכדין עשה שדוחה לא תעשה שיש דין של "בעידניה", שבזמן שעובר על הלאו כבר מקיים העשה. עוד כתבו בשם ר"י, דדוקא בעשה דוחה לא תעשה בעינן "בעידניה", אבל עשה חמור דוחה עשה קל בכל עניין].

ולר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא דין זה הוא אף במחוסר כפורים בשאר ימות השנה אף במחוסר כפורים בשאר ימות השנה הדין שאם הביא שלמים ורוצה לאכול בהם [ויש בזה מצוה של "ואכלו אותם אשר כופר בהם". רש"י], מותר לו להביא כפרתו אף לאחר תמיד של בין הערביים כדי להתירו לאכול בקדשים. ומקשה הגמ' מה העדיפות של העשה של אכילת קדשים שדוחה לדבריו העשה של השלמה, ומתרץ רבינא

שמביא חטאת העוף שאין למבח אלא דמה ואין בו הקטרה [ודין 'השלמה' נאמר רק על הקטרה²]. ורב פפא תירץ, שאף בחטאת בהמה יכול להעלות אבריה על ראשו של מזבח ולהרטידם למחרת אחר תמיד של שחר [ולהלינן שם ואינם נפסלים בלינה כמבואר בזבחים פ"ז א']. ומקשה רב הונא בר נתן עליו הרי יבואו בו הכהנים לידי תקלה שיחשבו שהזריקה היתה קודם לתמיד של בין הערביים ולכן מותר להקטיר האברים אחר התמיד, ומתרץ ר"פ שכהנים זריזים הם.

וברמב"ם [פ"א מתמידין ומוספין ה"ד] הביא רק הדין של ת"ק לגבי מחוסר כפורים בערב פסח ולא הדין של ר' ישמעאל במחוסר כפורים בשאר ימות השנה. וכתב **זבוח תודה** [להח"ח] כאן, שהרמב"ם סובר שת"ק חולק על ר' ישמעאל בגלל טענתו של רב הונא בר נתן שיש כאן חשש לתקלה. אמנם עמד בזה שהרי יש גם את תירוצו רב חסדא דמיירי בחטאת העוף שאין למזבח אלא דמה, ונשאר בצ"ע. ועי' באבן האזל על דברי הרמב"ם מש"כ בזה.

אמר ליה רב אשי לרב כהנא, ואמרי לה רב הונא בריה דרב נתן לרב פפא: והא כמה דלא מתקטרי אמורין כהנים לא מצו אכלי בשר ... וכמה דכהנים לא אכלי בשר בעלים לא מתכפרי, דתניא: ואכלו אתם אשר כפר בהם - מלמד שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרין. - אמר ליה: כיון דלא אפשר - עשאו כמי שנטמאו או שאבדו ...

אכילת בשר הקדשים לפני הקרבת האימורים

מבואר בקושיית הגמ', שמחמת שהאמורים לא הוקטרו הכהנים אינם יכולים לאכול את הבשר, ולכן שואלת הגמ' כיצד אפשר להתירו לאכול בקדשים מיד אף שמניחם עד לבוקר לאחר תמיד של שחר [ומתרתת הגמ' שכיון שאסור להקריב האמורים הם אינם מעכבים על אכילת הכהנים כי הרי זה כנטמאו האמורים או שעבדו שאינם מעכבים].

ובתוס' זבחים [מ"ג א'] ד"ה והלבונה] כתבו, שהאימורים אינם נחשבים 'מתיר' לבשר כיון דאם נטמאו או אבדו שרי בשר באכילה [ונפק"מ לדין המבואר שם שאין הפיגול חל אלא על דבר שיש לו מתירין אחרים], **ובתוס'** ביצה [כ"ד ב' ד"ה אלא] כתבו שזריקת הדם נחשבת לגמר עבודה כיון שהקטרת אימורים לא מעכבא.

אמנם ברמב"ם [פי"ח מפסולי המוקדשין ה"ז] כתב: אין חייבין כרת אלא על אכילת דברים שהותרו בין לאדם בין למזבח ... האוכל כזית מבשרו או מאימוריו או מבשר העולה חייב כרת, אבל אם אכל כזית מן הדם אינו חייב עליו משום פגול

ג כמבואר ברש"י כאן ותוס' לעיל נ"ח ב' ד"ה העולה. אמנם איסור זה הוא רק באופן שזריקת הדם היתה אחר תמיד של בין הערביים, אך אם הזריקה היתה קודם תמיד של בין הערביים הרי מותר להקריב האברים כל הלילה, כי הקטרתם שייכת ללפני תמיד של בין הערביים [כמבואר בהמשך הסוגיא ובכמה דוכתי].

שהדם מתיר את האימורין ליקרב למזבח, והאימורין מתירין את הבשר לאדם. עכ"ל.

ובביצה [כ' ב'] נחלקו רבא ורבה בר רב הונא למ"ד נדרים ונדבות אין קרבים ביו"ט מה יעשה בעבר ושחט, שלרבא זורק את הדם ע"מ להתיר בשר באכילה ולרבה"ה זורק ע"מ להקטיר אימורים לערב ואיתא בגמ' דאיכא בינייהו בנטמא הבשר דלרבא אסור לזרוק הדם ולרבה"ה מותר. ובתוס' שם [ד"ה מאי בינייהו] הקשו דהא כל כמה דלא מיתקטרי אימורים אסור לאכול הבשר [ובגמ' משמע שאלבא דרבא כלל לא איכפ"ל מהקטרת האימורים] עיי"ש מה שתירצו. ונראה בדבריהם שיש כאן איסור גמור לאכול קודם הקטרת אימורים.

ועי' בספר מנחת אברהם [זבחים מ"ג א' ובספרו על התורת כהנים] שהביא, שפעם אחת אמר מרן הגרי"ז זצ"ל שהחיסרון באכילה לפני הקטרת אימורים הוא שעיי"ז אי"ז 'אכילת

קדשים' [ולכאורה לפי"ז נצטרך לומר שכונת תוס' הנ"ל שאי"ז בתור איסור אלא שלא ניתן לאכול כך את הבשר היות שלא תהיה זו אכילת קדשים]⁷.

ד והגרמ"מ שולזינגר זצ"ל אמר [שיעור בקדשים בביהמ"ד ירחי כלה ב"ב] בשם גאון אחד כמה נפק"מ בזה. [א]. דאי נימא שאי"ז אכילת קדשים א"כ אין עיי"ז ברכה - עי' פסחים קכ"א א' וזבחים ל"ז א' שמברכים על אכילת קדשים. [ב]. אם מותר לשבת בעזרה באכילת קדשים אלו - עי' תוס' יומא כ"ה א' [ד"ה אין ישיבה בעזרה] שכתבו שמותר לישב בעזרה לצורך אכילת קדשים [כיון ש'למשחה לגדולה' אמר רחמנא]. [ג]. האם האכילה של בשר כזה מכפרת, שהרי אכילת בשר קדשים מכפרת לבעלים. ובזה ביאר הפסוק בשמואל א' [פרק ב' פסוק ט"ז] שהאיש אשר לו העולה בא בטענות על חפני ופנחס שאכלו הבשר לפני הקטרת אימורים, ולכאורה למה דוקא האיש אשר לו העולה הוא זה שהוכיחם, ואי נימא שאי"ז נחשב אכילת קדשים ולכן אינו מתכפר מיושב שפיר.